

Fagerholm genererar innovativa läsningar

Kristina Malmio & Mia Österlund (eds), *Novel Districts. Critical Readings of Monika Fagerholm*. Studia Fennica Litteraria 9. Helsinki: SKS 2016, 159 s.

Monika Fagerholms författarskap har en sällsam förmåga att växa. Nu talar jag inte om titlar som blir fler, läsarskaror som blir större eller litterära pris som samlas på hög, utan om hur reaktioner, adaptationer och traditioner gror ur hennes oeuvre. Jag tänker på de outtömliga diskussioner om att läsa och leva, tolka och tycka som jag har hört och fört med utgångspunkt i Fagerholm. Jag tänker på de stolt säregna kvinnliga författarskap som seglat upp i hennes kölvatten. Jag tänker på dramatiseringarna och filmatiseringarna, här senast Ulrika Bengts tv-version av *Lola uppochner*. Och jag tänker på antologin *Novel Districts. Critical Readings of Monika Fagerholm* (2016). Med tydlighet och finess demonstrerar den hur väl Fagerholms författarskap håller för att bygga vidare på och göra något av. Något som bär i sig själv.

Novel Districts placerar Fagerholm i en nordisk och internationell kontext. Den är ett svar på de krav på nya sätt att läsa som redaktörerna Kristina Malmio och Mia Österlund menar att författarskapet ställer. Fagerholm bryter ny mark. Tematiskt, formmässigt och litteraturhistoriskt tar hon oss till ”nya distrikt”, vilket enligt redaktörerna förutsätter nya kartor, en kalibrering av den litteraturvetenskapliga

kompassen. I *Novel Districts* ger åtta litteraturforskare från Finland och Sverige uppfriskande perspektiv på alltifrån teknologi och melodrama till flickskap och teori i den fagerholmska produktionen.

I bokens första avdelning, ”Transforming Traditions”, samsas fyra *Diva*-läsningar. Trots att romanen snart har tjugo år på nacken verkar det vara långt kvar till dess bäst före datum som analysobjekt. Lena Käreland fokuserar både på *Diva* (1998) och *Den amerikanska flickan* (2004). Hon lyfter fram romanernas postmodernistiska lek med genrer och särskilt deras omformulering av flickboken. Artikeln utgör en fungerande exposé över intertextuella uppslag och ingångar, men i själva analysen av relationen till flickboken kunde den ha trängt djupare. Flickbokstraditionen – den som Käreland hävdar att Fagerholm leker med, trotsar och överskrider – förblir diffus, en underförstådd självklarhet som varken problematiseras eller exemplifieras.

Kaisa Kurikka och Hanna Lahdenperä ger sig in på den komplexa teordiskussion *Diva* inbjuder till. Med Gilles Deleuze och Félix Guattari som ledstjärnor betraktar Kurikka *Diva* som ett skrivandets flickblivande. Hon argumenterar övertygande för hur romanen skapar stil snarare än mening. I Kurikkas läsning uttrycker *Diva* flickblivandet, inte bara som ett motiv, utan som en händelse vars rytmiska kraft, kreativa fabuleringar och stilistiska rörlighet upprätthåller en föränderlighet bortom representationen. Hos Lahdenperä står förhållandet mellan litteratur och teori i fokus. I en parallell läsning

av *Diva* och teoretiska texter demonstrerar Lahdenperä romanen som Barthesiansk text och feministisk teori. Här är det vägen, inte tolkningen, som utgör syftet med och också behållningen av analysen. Förmågan att ge akt på skönlitteraturens teoretiska dimensioner är nämligen relevant, inte bara i relation till *Diva*, utan till samtidslitteraturen i stort.

Kristina Malmio gör en omruskande analys av *Diva* i förhållande till den digitala revolutionen. Det faktum att romanens tillkomsttid sammanfaller med internets genombrott fungerar som incitament för iakttagelser av hur romanen påminner om en sökmotor där upprepningar av ord och fraser i fet stil fungerar som hyperlänkar och prickarna som formar pärmens flickporträtt för tankarna till pixlar och bytes. Driven till sin spets rimmar Malmios tolkning illa med det jag uppfattar som centrala etiska och politiska dimensioner i Fagerholms flickskildring, men det perspektiv den ger på relationen mellan litteratur och teknologi är oerhört fascinerande. Artikeln stämmer till eftertanke kring de djupgående verkningar digitaliseringen av våra liv oundvikligen måste ha på våra sätt att föreställa oss och gestalta tillvaron.

Bokens andra avdelning – ”New Forms of Pleasure, Anxiety and Writing” – består av två analyser av *Den amerikanska flickan* och *Glitterscenen* (2009) där de affektiva dimensionerna av författarskapet lyfts fram. Anna Helle läser diptyken som en förening av postmodernism och melodrama. Hon pekar

på den täta förekomsten av ond bråd död i romanerna och visar hur intimt kopplad den är till tematiseringen av kärlek. Mot bakgrund av en syn på melodramat som en form av ordningskapande moralitet för en sekulariserad värld hävdar Helle att Fagerholm, genom att återuppliva och dekonstruera melodramats klichéer, både aktualiserar moraliska frågor och lämnar dem öppna.

I Maria Margareta Österholms artikel står det ”skeva”, ”gurleska” begäret i centrum. Hon visar hur Fagerholms flickskildring rör sig bortom heteronormativiteten och trotsar en livsberättelse dikterad av reproduktionen. Det överdrivet flickiga, dess hotfulla undertoner och dess potential att synliggöra och rucka på normalitetens normativitet, löper som en pulsåder genom den fagerholmska produktionen, och Österholm är väl rustad för att fånga upp pulsslagen. Fagerholmska tonfall ljuder i hennes egen text samtidigt som Fagerholms litterära universum blir en viktig byggsten i den gurleska tradition i vardande som är både blickfång och verktyg för Österholm.

I den sista avdelningen – ”Transformations and Forms of Reading” – behandlar Ann-Sofie Lönngren mänskliga-djurtransformationer i Fagerholms genombrottsroman *Underbara kvinnor vid vatten* (1994) och en av hennes tidiga noveller: ”Patricia kanin” (1990). Lönngren analyserar djurblivandena hos Fagerholm i relation till människa-djurtransformationer i den nordiska folkloren. Hon visar hur Fagerholm går tillbaka på uråldriga motiv, bekanta från såväl

Kalevala som de isländska sagorna, i sin gestaltning och problematisering av kvinnoförtryck och kvinnlig frigörelse.

Mia Österlund tar sig an Fagerholms transformering av läsaren i sin artikel om Fagerholms läsbarhet – en fråga som antagligen sysselsatt många lustläsare. Österlund tar avstamp i receptionen av romanen *Lola uppochnar* (2012) som tvingat merparten av kritikerna ut ur sin bekvämlighetszon. Hon konstaterar att de recensenter som koncentrerat sig på formfrågor och försökt utvinna mening ur romanen tenderar att se den som ett misslyckande, medan de som väljer flickskapet som ingång, eller tillåter sig att affektivt uppleva romanen, är positivare inställda. Österlunds analys visar att det är lika lönlöst att leta efter en given mening hos Fagerholm som det är att tänka sig att poängen med *Lola uppochnar* är att luska ut vem mördaren är. Men den visar också att den sinnligt upplevande läsning som romanen öppnar sig för på många sätt är intellektuellt villkorad. Att släppa taget om törsten efter förståelse och låta den affektiva upplevelsen ta över är något som för de flesta kräver inskolning.

Novel Districts är en bok med potential att tillfredsställa många målgrupper. Den analytiska innovativiteten är en av dess uppenbara kvaliteter, som gör den brukbar för alla med intresse för litteraturforskningens nu. En annan kvalitet är dess föredömligt pedagogiska ansats. Malmios och Österlunds inledning fungerar inte bara som en introduktion till Fagerholm utan som en uppdaterad

snabbkurs i den finlandssvenska litteraturen, dess sammanhang och dess nu. Bokens korta format gör den dessutom ytterst användbar för undervisningsändamål.

Freja Rudels

Tunteiden paluu

Anna Helle ja Anna Hollsten (toim.): *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Helsinki: SKS 2016, 267 s.

Humanististen tieteiden kenttää on viime vuosikymmenten saatossa jäsennetty usein erilaisten käänteiden avulla. On ollut lingvistinen käänne, narratiivinen käänne, diskursiivinen käänne, eettinen käänne jne. Yksi viimeisimmistä tulokkaista on affektiivinen käänne, joka painottaa tunteiden, tuntemusten ja affektien merkitystä tutkimuksessa. Maailmalla tunteita ja affekteja on tutkittu jo pitkään, mutta suomalaisten tekemää tunteiden tutkimusta ei meillä ole yksittäisiä artikkeleita lukuun ottamatta laveammin esitelty. Tätä aukkoa paikkaamaan on ilmestynyt Anna Helteen ja Anna Hollstenin toimittama antologia *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*.

Kirja pyrkii kokoamaan yhteen ne monet teoreettiset lähestymistavat, joita affek-

tiiviseen käänteeseen kirjallisuudentutkimuksen saralla liittyy. Antologian johdanto palvelee erinomaisesti sellaisiakin lukijoita, joilla ei ole kovin paljon aiempaa tietoa aiheesta. Toimittajat käyvät läpi erilaisia tunnetutkimuksen suuntauksia ja kartoittavat niitä erilaisia reittejä, joita pitkin tunteet, tuntemukset ja affektit ovat kirjallisuudentutkimukseen saapuneet. Johdannon eduksi on laskettava myös se, että toimittajat eivät ole olleet sellaisen harhan vallassa, että tunteiden tutkimukseen olisi herätty vasta nyt, vaan muistuttavat, että ennen uskriteikiin ja formalististen suuntausten voittokulkua tunteiden tutkimus kuului itsestään selvästi kirjallisuudentutkimukseen.

Johdannossa esitelty tunnetutkimuksen suuntauksukset tulevat pääosin myös varsinaisissa artikkeleissa esille. Joitakin lähestymistapoja on kuitenkin artikkeliosiossa jäänyt käsittelemättä. Johdannosta käy ilmi esimerkiksi se, kuinka suuri merkitys Eve Kosofsky Sedgwickin tutkimuksilla on ollut juuri affektiivisen käänteen syntymiseen ja erityisesti häpeän tutkimukseen. Niinpä onkin harmillista, että kokoelman artikkeleista yhdessäkään ei Sedgwickin ajatuksia hyödynnetä. Kirjoittajia olisi varmasti löytynyt, jos tätä puolta olisi tutkimuksen kannalta pidetty tärkeänä. Näin yksi tärkeä suuntaus feminististä tutkimusta on jäänyt kokoelman ulkopuolelle, vaikka suuntauksen vaikutus on ollut suuri myös feministisen tutkimuksen ulkopuolella.

Tunnetutkimuksen yksi suurimmista haasteista on käytettävien käsitteiden ja

sanastojen epäselvyys. Tunteen ohella käytetään myös emootion ja affektin käsitteitä – sekä erotellen että synonyymisesti ja päällekkäin. Osa tutkijoista tekee jyrkän eron emootion, tunteen ja affektin välillä, osa taas pitää käsitteiden jakoa turhana, keinotekoisena tai hankalana. Useimmat kirjan artikkelien kirjoittajista käyttävät tunteiden, tuntemusten, emootioiden ja affektien käsitteitä lähes synonyymisesti. Toiset taas pitäytyvät käsitteiden erottelussa; tunteita ei sekoiteta affekteihin. Käsitteiden päällekkäisyys ja osin synonyymisyyskin ovat esillä myös tässä antologiassa. Antologian ansiona voi pitää myös sitä, että kukin kirjoittaja eksplisiittisesti ilmaisee, mitä hän milläkin käsitteellä tarkoittaa. Harva kuitenkaan reflektoi tai perustelee oman lähestymistapansa valintaa. Pohdinnat lähtökohdista olisivat kuitenkin voineet herättää yleisempää teoreettista ja metodologista keskustelua tunteiden tutkimukseen sisältyvistä taustaoletuksista.

Teoksen toimittajia voi kiittää siitä, että he ovat ottaneet huomioon affektiivisen käänteen kaksi hahmottamistapaa. Yhtäältä käänteellä on tarkoitettu paradigmaattista muutosta tutkimuskentän sisällä, jonkinlaista teoreettista siirtymää, ja tähän käänteen puoleen suurin osa antologian artikkeleistakin kuuluu. Toisaalta affektiivisellä käänteellä on viitattu nykykulttuurin ilmiöön, jossa lisääntynyt tunnepuhe leviää kaikille yhteiskunnan aloille. Nykykulttuurin tutkijat näkevät intimiteetin yhteiskunnallisena rakenteena, ei niinkään yksilön tai

edes yhteisön tunnetilana. Kokoelmassa Tuija Saresman artikkeli Timo Hännikäisen esseekokoelmasta *Ilman. Esseitä seksuaalisesta syrjäytymisestä* kartoittaa tätä affektiivisen käänteen aluetta. Saresman artikkeli nojaa vahvasti toisaalta Raymond Williamsin yhteiskunnallisen tunnerakenteen käsitteeseen, mutta ennen kaikkea Lauren Berlantin intiimin julkisuuden käsitteeseen, jota lukuisat nykykulttuurin tutkijat ovat hyödyntäneet. Saresman analyysissa tulee erinomaisesti esille se, miten sukupuolittunutta intimitietin kulttuuri on, ja toisaalta se, miten Hännikäisen esseet toteuttavat yksityisyyden julkistumista ja tämänhetkisen julkisuuden affektiivisuutta.

Tunteiden tutkimus perinteisimmässä mielessä on usein rajautunut psykologiaan ja käyttäytymistieteelliseen perinteeseen, ja tämä lähestymistapa on läsnä monissa kirjallisuuden temaattisia tai muita sisällöllisiä aspekteja tarkasteltaessa. *Tunteita ja tuntemuksia* toimii huomattavasti monipuolisemmin. Aiheeseen johdattelevan osion jälkeen antologian ensimmäisessä osastossa ”Teoriaa ja metodologiaa” Pirjo Lyytikäinen pyrkii yhdistämään affektiiviseen käänteeseen toisenkin, ns. kognitiivisen ”känneen”, ja näiden kautta hän kehittää erityistä tunteiden poetiikkaa. Samassa osastossa Saija Isomaa tarkastelee kirjallisuuden lajien erityispiirteitä sosiologisen emotionin käsitteen kautta. Hän osoittaa, miten kirjallisten lajien repertoaariin rakentuu pyrkimys emotionaaliseen vaikuttamiseen. Kun sosiologisen emotionin käsitteellä tarkoitetaan nimenomaan yhteisöllisesti jaettu

moraalikäsityksiä, kirjalliset lajit näyttävät Isomaan artikkelissa kulttuurisia normeja ja arvoja hyödyntävinä teksteinä, joilla pyritään herättämään lukijoissa tunteita.

Affektikäsitteen monimuotoisuus paljastuu antologian toisessa osastossa ”Kirjallisuus, affektit ja affektiot”. Kun teoksen muissa artikkeleissa käsitellään tunteita ihmisyksilöön – usein lukijaan – tai ihmisten yhteisöihin kiinnittyneenä, toisen osaston kirjoittajat Kaisa Kurikka ja Anna Helle nojaavat artikkeleissaan tyystin toisenlaiseen affektikäsitteeseen. Molempien artikkeleiden taustalla on ranskalainen filosofi Gilles Deleuze ja hänen affektikäsitettään edelleen kehittänyt Brian Massumi. Kun muissa artikkeleissa affektit tavalla tai toisella liittyvät tunteisiin, joita ilmaistaan ja kielellistetään eri tavoin, affekteja ei Helteen ja Kurikan teoreettisissa lähtökohdissa voida palauttaa kielelliseen, symboliseen tai käsitteelliseen merkitykseen.

Sekä Helle että Kurikka käsittelevät molemmat artikkeleissaan ”vaikeita” tai ”kokeellisia” tekstejä. Kurikan artikkelissa tutkimuskohteena on Irmari Rantamalan *Harhama*, Helle analysoi Harry Salmenniemen kokoelmaa *Texas, sakset*. Affektiivinen intensiteetti syntyy Kurikan analyysissa *Harhaman* liiallisuudesta ja sen aiheuttamasta muutosprosessista, jota Kurikka kutsuu liaksi-tulemiseksi. *Harhaman* liiallisuuksiin menevä kolme pisteen strategia korostaa teoksen rakentamaa intensiivistä suhdetta sen eri tasojen välillä, ja teoksen eksessiivisyys kaikenkattavuudessaan vie pois inhimil-

lisestä kohti ei-inhimillistä aluetta. Anna Helle tarkastelee Salmenniemen teosta sen väkivaltaisten affektien näkökulmasta. Vaikka teos eksplisiittisesti puhuukin väkivallasta, sen rakenteelliset affektiiviset intensiteetit, kuten ellipsit, tyhjät tilat sanojen välillä tai se, mitä jätetään sanomatta, lisäävät teoksen väkivaltaisuutta. Sekä Kurikan että Helteen artikkeleissa havainnollistuu se, miten tekstien materiaaliset elementit synnyttävät affektiivisiä prosesseja. Artikkelit näyttävät myös sen, kuinka erilaisista lähtökohdista affektit voidaan käsitteellistää, ja tätä kautta voi ehkä ymmärtää myös sen, miksi jotkut tutkijat haluavat pitää erillään tunteet ja affektit. Tunteissa on kyse useimmiten jostakin inhimillisestä, deleuzeläiset affektit tuntuvat taipuvan nimenomaan kohti ei-inhimillistä.

Antologian kolmannen osaston artikkelit keskittyvät tekstin ja lukijan väliseen affektiiviseen vuorovaikutukseen. Siru Kainulainen puhuu tuntutiloista: se, miltä teksti tuntuu, aiheuttaa lukukokemuksen affektiivisuutta. Artikkelin aineistona ovat kriitikoiden tuottamat tekstien tulkinnat, ja analyyseissa tarkastellaan kriitikoiden kokemaa affektiivisuutta, joka kytkeytyy tiedollisen tulkinnan tuottamiseen. Kainulaisen artikkeli pohjaa sellaiseen feministiseen affektikäsitelyyn, jossa affektit nähdään hyvin ruumiillisina kokemuksina. Tuntutila ei siis ole staattinen tila, vaan prosessi, jossa materiaalisuus ja kulttuurisuus koko ajan kietoutuvat toisiinsa.

Lukijan ja tekstin vuorovaikutusta tarkastelee myös Katja Seutu analysoidessaan Mirkka Rekolan aforismeja. On hienoa,

että näin vähän tutkittu kirjallisuuden laji on mukana kokoelmassa. Affektin käsitteensä Seutu lainaa kielitieteestä, jossa affektilla on tarkoitettu nimenomaan erilaisia eksplisiittisesti affektiivisiä ilmauksia. Tällainen affektikäsitely on siis päinvastainen niille käsityksille, joissa affektiivisuus nähdään nimenomaan materiaalisena prosessina. Analyysinsa pohjalta Seutu osoittaa, miten Rekolan aforismit ja kenties aforismi yleisemmin kirjallisuuden lajina on affektiivinen Seudun tarkoittamassa merkityksessä.

Antologian neljännen osaston artikkelit liittyvät yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Osastossa on edellä mainitun Tuija Saresman artikkelin lisäksi Anna Hollstenin ja Satu Kohon artikkelit. Hollsten analysoi Viljo Kajavan *Tampereen runot*-kokoelmaa osana sisällissotakeskustelua ja trauman käsittelyä. Traumatutkimuksella on painokas sija tunteiden tutkimuksen kentällä, joten artikkeli valottaa tätäkin puolta tunnetutkimuksessa. Kajavan runoissa trauma ylittää puhtaasti yksilöllisen trauman ja lavenee koko yhteisöä koskettavaksi tunnerakenteeksi. Toisaalta voisi myös ajatella, että Kajavan runoissa on läsnä myös yhteiskunnallisen luokan kokema trauma, vaikka Hollsten ei luokkatutkimuksen suuntaan artikkeliaan viekään.

Satu Kohon analyysin kohteena on ilmestyessään paljonkin keskustelua herättänyt Pauliina Rauhalan *Taivaslaulu* ja sen uskonnollisen yhteisön aiheuttamat tunnetilat, jotka liittyvät naiseuteen ja äitiyteen. Kun analyysin tuloksena romaanin keskeiseksi tunteeksi nousee häpeä, olisi

ollut mielenkiintoista katsoa romaania nimenomaan ruumiillisiin affekteihin painottuvan häpeätutkimuksen (esim. Sedgwick) kautta.

Antologian osastojen nimeäminen hieman ihmetytti. Lyytikäisen ja Isomaan artikkelien osasto ”Teoriaa ja metodologiaa” on harhaanjohtava, sillä artikkelit eivät ole sen teoreettisempia kuin muutkaan ja metodologiaa niissä käsitellään vähän. Tunnetutkimuksen kentällä on kiinnitetty huomiota siihen, ettei tunteita voi pitää universaaleina tai ajalliset ja paikalliset määreet ohittavina, vaan historiallisten kontekstien erityisyyden huomiointi on tarpeen tunteistakin puhuttaessa. Useissa artikkeleissa kiinnitettiin tähän huomiota. Mielenkiintoinen havainto oli myös se, että useissa artikkeleissa puhuttiin – eksplisiittisesti tai implisiittisemmin – tekijän/tekstin intentioista. Kenties on käymässä niin, että kun uskriitikoiden parhaana affektiivinen harha on alkanut murentua, myös intentioharha saa panssariinsa säröjä. Lisäksi antologiaa lukiessa mieleen alkoi hahmottua ajatus, että affektiivinen käänne on kirjallisuudentutkimuksessa saanut aikaan jonkinlaisen muutoksen myös tutkimuskohteen määrittelyssä. Kirjallisuus ei enää näyttäydy staattisena kohteena, jota me analysoimme, vaan affektien myötä teksti alkaa näyttäytyä toimijana, joka vaikuttaa ja tekee tekoja.

Lea Rojola

Runo on kutsu, joka koskettaa

Siru Kainulainen: *Runon tuntu*. Helsinki: Poesia, 2016, 147 s.

Siru Kainulaisen uusin kirja on esseistinen *Runon tuntu*. Se lähtee purkamaan ensimmäisiltä sivuiltaan lähtien lukijoiden keskuudessa tyyppillistä ennakoasennetta, ajatusta 2000-lukulaisen nykyrunon lukemisen vaikeudesta. Jos lukijat kuuntelevat mielellään laululyriikkaa tai lukevat klassikkorunoutta eivätkä pidä sitä vaikeana, miksi nykyrunoa kartetaan ja ajatellaan jo lähtökohtaisesti sen vastustavan tulkintaa ja ymmärrystä?

Kainulaisen kirja on hyvin subjektiivinen, ja hän asettuu itse avoimesti ja aktiivisesti lukevaksi subjektiksi. Hän haluaa olla eläytyvä lukija, joka asettuu vaikutukselle, kosketukselle alttiiksi nykyrunojen äärellä. Tekisi mieli sanoa, että Kainulaisen kirjassa on kyse affektiivisesta kirjallisuudentutkimuksellisesta esseestä, jossa väistetään turhaa teoreettista otetta. Kainulaisen runotulkinnossa liikahdellaan runoista toiseen assosiativisesti oman tunnetilan tai väljän temaattisen kehyksen saattelemana. Kyse on tavallaan siitä, mitä esseistinen lukeminen voi olla – se on lukemisen kokeilemista, erilaisten asentojen löytämistä runon äärellä.

Kirjaa kirjoittaessaan Kainulaisella on ollut johtoajatuksenaan havainto siitä, että ”runot lähestyvät lukijoitaan ja *liikuttavat* monin tavoin, vetävät puo-

leensa ja työntävät luotaan, lähentävät ja loitontavat, tarttuvat ja hellittävät otetaan”. Tällaista vuorovaikutusta Kainulainen kuvaa fyysiseksi. Kainulaisen lukutavassa on kyse rohkeudesta pysähtyä pitkäksi aikaa pohtimaan, sillä sitä runo usein vaatii – ajatteluaikaa. Ehkä siksi pysähtymistä, hetkeen asettautumista vaativa runous onkin eräänlainen antiteesi nykyajalle, jossa puhutaan monisuorittamisesta ja jossa syventyvä lukeminen on vaarassa muuttua näyttöruutujen nopeaksi näpyttelyksi.

Tästä huolimatta Kainulaisen kirjassa on selkeä rakenne, joka pohjautuu siihen, että kirjan mittaan käsitellään rytmin merkitystä. Toinen kantava aihe kirjassa on kokeellisuus, joka on usein käsitteenä liitetty 2000-luvun runouteen. Näen kuitenkin, että erityisesti rytmin juonne yhdistää Kainulaisen kirjan lukuja toisiinsa. Ensimmäisessä luvussa liikkeelle lähdetään kansallisista ja kansainvälisistä runoklassikoista ja niiden rytmin erittelystä: merkittävimpään rooliin luvussa pääsevät Edgar Poe, Aila Meriluoto ja Kainulaisen väitöskirjakohde Eila Kivikk’aho runoineen. Toisessa luvussa huomio kohdistetaan nykyrunoihin, joissa äänneellinen, mitallinen ja sanastollinen toisto korostuvat. Kolmannessa luvussa fokus on toisen luvun tapaan uudessa runoudessa. Siinä Kainulainen tarkastelee jännitteisyyttä runojen ilmaisutavassa ja sisällössä. Neljännessä luvussa käsitellään puolestaan kokeilevaa ja sietykyä koettelevaa ilmaisua, jota Kainulaisen mukaan on runsaasti nykyrunossa.

Rytmin ja kokeellisuuden ohella Kainulaisen kirjan olennaisin käsite on kirjan otsikkoonkin asti kulkeutunut ”runon tuntu”. Jo kirjansa johdannossa Kainulainen kertoo lähtevänsä etsimään kirjassaan runon tuntua: hän määrittelee tunnun *tuntea*-verbin kautta joksikin, joka on enemmän kuin tietämistä. Kyse on jonkinlaisesta affektiivisuudesta runon ja lukijan välillä. Affektitutkimuksessa, jota Kainulainenkin on aikaisemmin akateemisemmalla tyylillä harjoittanut, on tyyppillistä, että pyritään selvittämään niitä kokemuksia, jotka usein jäävät lukijalta tietoisesti havaitsematta ja joista osa voi muuttua tunnistettaviksi emootioiksi.

Kainulaisen tekemien runoanalyysien perusteella on selvää, että hän ajattelee lukijan ja runon affektiivisen aistimellisen suhteen löytyvän nimenomaan rytmistä. Kainulainen lähtee rytmää käsitteellistäessään liikkeelle jokapäiväisestä elämästämme: jokaisella ihmisellä on elämän rytmi, joka kytkeytyy ruumiillisuuteemme, kuten sydämenlyön-teihin, askellukseen, vuorokaudenkiertoon. Majakovskiin viitaten Kainulainen toteaa, kuinka ”olemme osa rytmejä ja rytmit ovat osa meitä”. Tästä Kainulaiselle avautuu näkymä laajemmin rytmillisyyteen, jota hän myöhemmässä osassa kirjaansa lukee esimerkiksi suhteessa runojen toistorakenteisiin (esimerkiksi Saira Susiluodon *Carmen*-kokoelman runot), dualistisesti toistuviin säeasetelmiin (Hellaakosken ”Suksilaulu”) tai intertekstuaalisten viittausten verkkoihin (esimerkiksi Vilja-Tuulia Huotarisen lehmä-

runojen ja niiden intertekstinä toimivien Kirsi Kunnaksen runojen välinen yhteys). Rytmien tunnistaminen paitsi havainnollistaa runon ilmaisuakin myös vie aistimellista vuorovaikutusta etsivän lukijan lähemmäksi tekstin ymmärtämisen tilaa.

Kainulaisen tunnusteleva ja affektiivinen lukijanäkökulma on lähtökohtana mielestäni mielenkiintoinen: näin nykyrunoutta sopiikin ottaa vastaan, tekstin ja lukijuuden välistä rajaa koko ajan puntaroiden. Välillä Kainulaisen ote on kuitenkin ehkä turhankin löysä, eikä sanallistaminen ole aina tarkkaa. Ehkä hänen tekstiään ei tulisikaan lähestyä tutkijan ottein, koska kyse on kuitenkin ensisijaisesti esseestä, yritelmästä sanoa ja löytää rytmin – Kainulaisen sanoin keskeisen runon toimijan – takaa merkityksiä. Affektiivisuus ulottuukin kirjassa myös kielen tasolle. Ehkä juuri siksi, että Kainulainen pyrkii saavuttamaan omaa tunteellista kokemusta runojen lukemisprosessin aikana, kielellistäminen ei aina ole kaikkein täsmällisintä. Tämä voi kertoa myös siitä, että kaikki affektit eivät ole selkeästi sanallistettavissa.

Itseäni Kainulaisen kirjassa kiinnostivat ehkä rytmiäkin enemmän menetelmällisyyden ja kokeellisuuden aihepiirit. Niitäkin Kainulainen lähestyy rytmin kautta. Lukija lähtee lukemaan kokeellisiakin tekstejä niin, että yrittää aistia sen, miten runo ”tuntuu meitä rytmittävän”. Kokeellisuutta hän ei näekään pelkästään nykyrunouden piirteinä vaan osana ”runouden pitkää perinnettä, jossa

kaikenlainen koettelu on ennemminkin sääntö kuin poikkeus”.

Kainulaisen kirja antaa mielenkiintoisen ja pysäyttävän kokemuksen runon lukijalle ja uusia oivalluksia siitä, että näinkin runoa voi lukea. Ei tarvitse aina olla se äärianalyttinen lukija, joka runokirjan käteensä saadessaan lähtee ruotimaan sen seitsemät symbolit ja kiasmit. Kainulaista pitäisikin enemmän kuunnella – ehkä seuraavan kerran tartun runokokoelmaan samalla asenteella, rytmiä tutkaillen, päättää runon äärellä kallistaen ja omia kokemuksiani lukijana ravistaen.

Outi Oja